

Список використаних джерел:

1. Гончарова Е. В. Соціально-екологічне розв'язання дитини в культурологічній парадигмі екологічного освіти // Вестник НГТУ. 2009. № 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-ekologicheskoe-razvitie-rebenka-v-kulturologicheskoy-paradigme-ekologicheskogo-obrazovaniya>
2. Гончарова Е. В. Соціально-екологічне розв'язання особистості дитини в умовах гуманістичного дошкільного освіти / дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Гончарова Елена Владимировна. – Сургут, 2005. – 475 с.
3. Зеркалов Д. В. Проблеми екології сталого розвитку : монографія. – К.: Основа, 2013. – 430 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zerkalov.kiev.ua/sites/default/files/problemi_ekologiyi_stalogo_rizvitku._monografiya.pdf
4. Взаємодія сім'ї і школи у формуванні екологічної компетентності школярів: метод, пос. для вчителя / автор Л. Д. Руденко. – К.: Педагогічна думка. – 32 с.
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. / О. П. Рудницька. – Т. : Навч. кн., 2005. – 360 с.

Лях Г.Р.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Донбаський державний педагогічний університет*

ДЕМОКРАТИЧНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Соціалізація особистості – процес складний, він передбачає входження індивіда в суспільство і соціальну групу, до якої він належить, завдяки засвоєнню ним норм і правил поведінки, цінностей, притаманних суспільству.

У психолого-педагогічній літературі розглядаються різні напрями соціалізації особистості: гендерна соціалізація (В. Новицька, Н. Пилат, І. Стахів, Т. Говорун, Н. Мельник, Д. Логвінова, Н. Слюсаренко, Л. Лохвицька, Л. Яценко), економічна соціалізація (З. Антонова, В. Москаленко), політична соціалізація (О. Карп'як, Н. Гедікова, О. Поліщук, В. Мачуський, М. Катаєва), релігійна соціалізація (М. Пірен).

Як стверджує О. Годз, процес соціалізації особистості складається з трьох фаз: перша фаза передбачає адаптацію індивіда (освоюючи різні

соціальні норми і цінності, він повинен навчитися бути як усі, уподібнитися всім, «загубити» на якийсь час свою особистість); друга фаза характеризується прагненням індивіда до самоактуалізації; у третій фазі відбувається інтеграція індивіда в групу [4, с. 14].

Отже, соціалізація передбачає не просто адаптацію індивіда до певних соціальних умов життя і діяльності, а самореалізацію в суспільстві або певних його колах.

У педагогічній літературі виявлено різні рівні соціалізації в залежності від дії різних чинників: мегафакторів (космос, планета, світ), макрофакторів (країна, етнос, суспільство, держава), мезофакторів (місце і тип поселення, в яких живе індивід: регіон, село, місто, селище, район) та мікрофакторів (сім'я, сусіди, групи однолітків, навчальні, виховні організації, різні суспільні, державні, конфесійні організації) [6, с. 14-16].

На рівні мікрофакторів дитина засвоює елементарні норми і правила поведінки та привчається до життя у близькому середовищі (сім'я, родичі, сусіди, друзі, школа), на рівні мезофакторів – до умов життя у певних соціо-етнічних умовах, у певному типі поселення (місто, село), на рівні макрофакторів та мегафакторів – до існування і перетворювальної діяльності у державі, на планеті. Таким чином, процес соціалізації проходить певні етапи – від члена сім'ї і члена суспільства, громадянина держави до громадянина планети. Завдання полягає в тому, щоб не просто навчити дитину жити у певних умовах, а виховати в неї відповідальність за те, що відбувається навколо неї – у сім'ї чи школі, у місті (селі), у державі, на планеті.

У процесі соціалізації людина повинна усвідомити свій обов'язок перед собою, іншими людьми, всім народом, державою, людством. З огляду на це перед вихователями постає завдання виховання творчої, ініціативної, самостійної особистості, готової до активної перетворювальної діяльності в суспільстві. Це завдання реалізується у сім'ї та школі, різних позашкільних інституціях, громадських об'єднаннях та організаціях тощо. Та школа, на нашу думку, має найвагомий вплив на дитину, оскільки тут відбувається цілеспрямована соціалізація особистості – як у процесі виховання, так і у процесі навчання.

Основний зміст соціалізації – у набутті соціального досвіду. У процесі як стихійної, так і цілеспрямованої соціалізації школяр набуває знання і навички, необхідні для соціальної взаємодії та соціальних контактів індивідів, засвоює загальнолюдські цінності, оволодіває різноманітними способами діяльності, навчається спілкуватися з іншими людьми, відкриває світ власного «Я», навчається

керувати ним. Дитина набуває соціальний досвід у процесі різноманітної діяльності (навчально-пізнавальної, громадської, художньо-естетичної, спортивної, трудової) та спілкуванні. Провідною соціалізуючою діяльністю у шкільні роки є навчання [5].

Щоб діяльність мала позитивний вплив на соціалізацію особистості, слід добирати такі її форми, щоб вона була привабливою для дитини, щоб дитина могла самореалізуватися в ній. Але ж відомо, що не для всіх школярів навчальна діяльність є привабливою. Тому в класі слід створити атмосферу теплої, взаємної довіри – за умови високої професійної компетентності вчителя. Надаючи учням певну свободу в процесі навчання, учитель повинен підтримати їх, скерувати їхню діяльність у потрібному напрямку. Така підтримка, на думку Р. Бернса, «дає можливість дитині відчувати себе самостійною у досягненні успіхів і віднести їх на рахунок власних здібностей» [1, с. 38]. При цьому вчитель повинен давати корисні поради, а не нав'язувати їх в авторитарній формі.

У процесі навчання, який має примусовий характер (учні повинні вивчати те, що закладено у навчальних планах і програмах), закладені і демократичні основи. У ньому відображена не проста сукупність і послідовність дій учителя та учнів. Як соціально-педагогічне явище, процес навчання передбачає певну спільну діяльність і спілкування між учителем та учнями, спрямовані на вирішення спільних цілей: засвоєння учнями знань, умінь та навичок, розвиток їхніх розумових здібностей, формування світогляду.

Втім, якщо говорити про виховання громадянина демократичного суспільства, слід цілеспрямовано підсилювати демократичне навчання, основними характеристиками якого мають бути такі: всі учні рівні у навчанні; кожен учень знає, що він може навчитись і чогось домогтись; діалог у малих і великих групах; добровільна співпраця і самодисципліна; відкрите визнання академічних і міжособистісних труднощів; конструктивне залагодження конфліктів; свобода вибору: чого вчитись, як навчатись, з ким учитись і як демонструвати свої знання. При демократичному навчанні відповідальність за атмосферу навчального процесу несуть учитель та учень [3].

На відміну від авторитарного, при демократичному навчанні змінюється характер стосунків між учасниками процесу навчання, переходячи у площину співпраці, партнерства, взаємодії, співтворчості. При цьому вчитель зберігає свої ролі організатора, керівника і координатора навчально-пізнавальної діяльності учнів, вихователя і державної особи, водночас виступає в ролі співтворця і фасилітатора – порадника, який сприяє особистісному становленню учня. Отже,

вчитель і учні перетворюються у рівноправних партнерів, які однаково зацікавлені у позитивних результатах навчального процесу.

Отже, при демократичному навчанні керівна роль учителя зберігається, але не абсолютизується, що веде до авторитарного навчання, до сліпого визнання вчительського авторитету. Керівна роль учителя у процесі навчання ґрунтується на його ерудиції, таланті, громадянськості, демократичності. Крім цього, вчитель сам повинен розуміти сутність демократизму і бути демократом і на роботі, і в житті, розуміти, що основою розвитку дитини є її особистий досвід. Тому і навчання полягає у тому, щоб збагатити цей досвід і сформувані свої думки, погляди, враження, переконання.

Зважаючи на примусовий характер навчання, вчитель змушений вирішувати суперечність між вимогливістю та суворістю вчителя та щиросердним, поважним ставленням до учнів, наданням дитині свободи і обмеженням цієї свободи. Ця суперечність криється у вчителеві, який повинен так побудувати навчальний процес, щоб дитина, за словами Г. Ващенко, «суб'єктивно будучи самостійною, об'єктивно перебувала під продуманим і мудрим керівництвом педагога» [2, с. 406].

Одним із показників демократичного навчання є активність учнів. Власне, рівень активності учнів у процесі навчання і є головним фактором демократизму в процесі отримання освіти, оскільки він перетворює об'єкт педагогічної діяльності (учня) на суб'єкт взаємодії вчителя і учня. Тому слід так організувати процес навчання, щоб учні були максимально активними: ставили питання вчителеві та іншим учням, активно обговорювали проблеми, коментували висловлювання учнів і давали їм критичну оцінку, аргументували свою точку зору, обирали види і обсяг навчальної діяльності, а також пропонували деякі види діяльності тощо.

Таким чином, ознаками демократичного навчання є: спрямованість на формування творчої, незалежної особистості, громадянина демократичної держави, який має активну життєву позицію; співробітництво, партнерство вчителя і учнів у процесі навчання; демократичний стиль спілкування вчителя і учнів; використання методів навчання, які ставлять учня в активну позицію; надання учням самостійності і права вибору у процесі навчання (навчаючи їх самостійної роботи і робити вибір).

Список використаних джерел:

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс. – М.: Прогресс, 1986. – 423 с.

2. Ващенко Г. Загальні методи навчання : підручник для педагогів / Григорій Ващенко. – Видання перше. – К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.

3. Ворон М. Демократизація навчання, або як розуміється навчання / М. Ворон // <http://ru.osvita.ua/school/theory/1049/>.

4. Годз О. В. Соціалізація особистості (реферативний огляд) / О. В. Годз // <http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/720001532.doc?PHPSESSID=30e624535ae>.

5. Дудик Н. Т. Соціалізація особистості як результат соціальної педагогічної роботи з дітьми / Н. Т. Дудик // http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/8/visnuk_27.pdf.

6. Мудрик А. В. Социальная педагогика: учеб. для студ. пед. вузов / А. В. Мудрик / Под ред. В. А.Сластенина. – 5-е изд., доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 200 с.

Матрос О.О.

аспірант,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

УЧЕНЬ ІВАНА ЛУЧИЦЬКОГО – ВОЛОДИМИР ПІСКОРСЬКИЙ ЯК ВИХОВАНЕЦЬ НОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЗА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИМ ЗРАЗКОМ

Більш як за півстолітню педагогічну діяльність І. Лучицький виховав цілу когорту учнів, які перейняли його педагогічний хист та дослідницький нахил, а в подальшому стали видатними діячами освіти, науки та блискучими істориками. Серед видатних учнів І. Лучицького по Київському університеті св. Володимира був Володимир Костянтинович Піскорський – видатний історик, фундатор української іспаністики. В. Піскорський народився 1867 року в Одесі у родині службовця. Гімназичні й студентські роки майбутнього вченого пройшли в Києві, куди переїхала родина Піскорських. Після закінчення 1-ї гімназії юнак вступив на історико-філологічний факультет університету [3, с. 95].

В. Піскорський став учнем І. Лучицького, який одразу помітив здібності свого студента та бачив спадкоємцем на кафедрі. Будучи студентом та учнем Івана Васильовича, останній не тільки керував науковою роботою В. Піскорського, а й запрошував його до себе додому. В майбутньому учень став духовною й ідейною опорою